

PERNIČKE PŘIČE

PERNIČKE
PRIČE
(zbirka priča)

Zdravka Evtimova

Sa bugarskog prevela
Jasmina Jovanović

HELIKS

Naslov originala
Здравка Евтимова:
ПЕРНИШКИ РАЗКАЗИ

Copyright © Zdravka Evtimova, 2013
Copyright © 2022. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Fotografija na prednjim koricama
Bojan Džodan

Štampa
DMD štamparija, Beograd

Tipografija
Janson Text

Prvo izdanje

ISBN: 978-86-6024-070-7

Smederevo, 2022.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Sadržaj

APRILSKA KIŠA	9
ČUDOTVORAC	14
ČEKAĆU TE POSLE NOĆNOG VOZA	32
MAČE I PROLEĆE	36
KUĆA	51
KLARINET	60
OSVEŽIVAČI SEĆANJA	65
PRODAVNICA ZA KUĆNE POTREPŠTINE	70
OLOVKE	75
KISELICA	79
VISOKO	84
LJUDA	91
PRSTEN	104
PISMA	109
KRTIČJA KRV	114
U BAČVI	118
NATALI	135
VASIL	140
CIPELE	146
GRANIT	151
SVETOSLAV	157
GLOG	167

NEMOGUĆE PLAVO	183
KAKVE PARE	189
POGREŠNO	193
NEBO SA HLADNIM MESECIMA	204
SREDA	214
PIŠEM O TEBI	218
IZA TUGE	223
GAZDARICA	228
HLEB U PODNE	233
<i>Beleška o piscu</i>	240
<i>Beleška o prevodiocu</i>	241

PERNIČKE PŘIČE

APRILSKA KIŠA

Pas joj se zvao Dažd. Stope su mu ličile na kišne kapi, koje se razbijaju o prozor posle ponoći. Mala zver ga je čekala uveče i Gavriilo je mislio da u ovom gradu ostaje samo zbog njega. Kad bi on otišao, Dažd bi umro od gladi. Ana je zaboravljala da ga nahrani, nije ga kupala jer je po čitav dan ostajala sama, sa nosem zabijenim u prevode, a u njenim knjigama su stalno izvirala jezera velike ljubavi i mržnje. U kući nije bilo hrane, visila je na kompjuteru kao šišmiš, sa užasnom i raščupanom kosom, sa rečnicima razbacanim ispod stola, po podu, pored računara. Dažd je ležao u ćošku. Ana je psovala dugačke rečenice, pila je – iz jedne flašice mleko, a iz druge tamno pivo, od kojeg su joj oči sijale kao kod bolesnika, a računar ju je osvetljavao. Nije obraćala pažnju kad bi se Gavriilo vratio, a ona bi otvarala mleko i sipala u činiju za psa. Dažd nije pio i njegovi srećni koraci su nestajali u ćošku. Ponekad bi Ana davala psu i pivo i tada mu je pogled bio kao staro, ugašeno ognjište. Gavriilo bi odlazio u kuhinju i pravio sendviče, u sudoperi je bilo nagomilanih tanjira, cipele su bile pobacane po hodniku, ona sa različitim čarapama i uvek u njegovom duksu, prvom koji bi joj pao pod ruku, čak je i njegovu jaknu oblačila. Nije otvarala prozor, spuštala je zavese, iako im je

prozor gledao na sever, na staro stovarište koje godinama nije radilo. Ona je pisala svoje prevode i udisala zagušljivi vazduh, nije ga gledala, uopšte ga nije ni videla kada bi joj donosio sendvič, gutala bi hleb, ponovo ne podižući glavu, ostavljala bi ga da zaspi i tiho psovala. Dažd je navikao i verno je stajao pokraj nje zagledan u njenu senku, u rečnike i računar. Gavriilo bi zaspivao na dušek, po kome su bili pobacani diskovi, listovi papira, njene knjige i nekad bi je, usred noći, kroza san, osećao kraj sebe. Nije ga čekala da se sasvim razbudi, divlje ga je ljubila, kao po kazni i volela ga je, a da ne progovori nijednu reč. Ponekad bi ga obasipala psovkama, hladnim, beskrajnim kao novembarske kiše. Gavriilo više nije mogao tako da živi. Nije podnosio umrtvljeni vazduh, koji ga je jedini dočekivao, nije više želeo da sreće njenog psa, njenu ljubav – oblak, koji brzo nekuda odlazi, i zaboravlja ga smrznutog, istrošenog, bolesnog od gladi.

Nekoliko puta je kretao, ali je i njen pas polazio za njim, koraka laganijih od kišnih kapi, i ti koraci su dobovali po trotoaru u ritmu udara njegovog srca. Gavriilo je pretpostavljao da će životinja jednoga dana umreti među rečnicima i izmišljenim junacima iz knjiga. Nekoliko puta Dažd ga je pratio, daleko iza bare, iza auto-otpada, gde je Ana izlazila po nadahnuće. Ona se nije dobro hranila, lice joj je postajalo sve bleđe i izduženije, lutala je među polovnim automobilima i nije ni odgovarala prodavcu, ukipljenom kao neki klinac u plavom radničkom odelu, koji ju je pitao šta želi. Pas Dažd je zaista donosio kišu sa sobom i, gde god bi oni prošli, uvek bi se naoblaćilo. Gavriilo se plašio da će se Ana izgubiti kada on ode, i da neće umeti da se vrati do severnog prozora, računar će joj ostati uključen, svetlost monitora će ubiti junake koje je ona izmislila. Neće biti nikoga da podigne zavese, da izbaci

ustajali vazduh, pun idioma među kojima je živela. Dosadila mu je njena gladna ljubav, nezasita i glupa. Ona je groktala na njemu, ledena kao mrak. Dažd je stajao u blizini, pritajen, nevidljiv i sve ćelaviji, sve ređe dlake.

Jednoga dana Gavrilo je krenuo, Dažd ga je pratio i zaista je počeo prvi sneg u gradu. Novembar nije čekao da prođu auto-otpad, već je prosuo pahulje na čovekova leđa. Čak i kada se Gavrilo popeo u autobus, pas se zatrčao za njim, ofucane i prljave dlake, blede senke, koja je izdisala na kiši. Bilo bi mu žao ako bi psa udarila kola. Toga dana, pas je osetio da se Gavrilo više neće vraćati. Toga dana Dažd je jurio za autobusom do stanice, na kojoj je njegov prijatelj uskočio u prvi voz koji je slučajno išao za Vidin. Olinjali kožuh se zaleteo za vozom, ali je ubrzo izgubio trku i pao pored starih i napuštenih vagona na gluvom kolovozu. Gavrilo je odahnuo sa olakšanjem kada je ekspres uleteo u tunel i Dažd, sa isplaženim jezikom kao plamen na kiši, nestao iz njegovog vido-kruka. Valjda ga nije pregazio neki voz, pomislio je Gavrilo. Valjda. Vrlo često se kasnije borio sa mišlju o onoj sobi sa prozorom što gleda na otpad i crnu baruštinu pored gvozdeno ograde, o njenom računaru koji je rađao reči u hladnoći, o sendvičima, koje sada nije imao ko da pravi.

Mnogo puta je hteo da se ponovo približi onom mestu – pijaci starih automobila, gde se ona šetala i ćutala skupa sa nesrećnim prodavcem. Kada bi se pojavila takva misao, on se radovao što živi na drugom kraju Bugarske, što se između njega i njenih rečnika prostrela čitava Stara planina, reka Iskar, vozovi, kamioni i mostovi. Gavrilo je mrzeo mostove. Da bi ubio želju za onim mestom, on je kupio psa, koga je isto nazvao Dažd, ali on nije donosio oblačno nebo, nije bio sve mršaviji, sve olinjaliji i ružan kao Anin. Gavrilo se

pitao šta li se s njom dogodilo, ali nije hteo život na to da troši. Razume se da je našao drugu devojkicu, koja je bleštala od čistoće i koja ga je volela i čekala. U njenoj blizini nije štrčao iz stvari nikakav stari računar, nisu se osećali vlaga i smrad baruštine, ali je ponekad Gavrilo čuo šum tihih kapljica kiše. Jednom je, u inat zakletvi koju je sebi dao, u inat svojoj lepoj i čistoj sobi, sasvim slučajno uhvatio voz za Sofiju. Obećao je sebi da će sići na sledećoj stanici i čvrsto je to odlučio. Pokazalo se da šest stotina kilometara nije dovoljno da ga odvoji od starog otpada raspalih automobila. Izašao je iz taksija i, da ne bi potrčao i počeo da viče, popio jednu votku. To mu je uvek pomagalo da se smiri. Ali sada nije bilo Stare planine i nije mu mogla pomoći. Nije bilo ni mostova. Kuća je bila tamo i baruština isto, obe još veće i tamnije. Odjednom je iza leđa čuo zvuk kišnih kapi. Iza njegovih leđa je padala kiša. S druge strane Stare planine nije bilo oblaka. U kući su bili persijski tepisi, prvoklasni električni uređaji renomiranih proizvođača, bilo je knjiga i skupih slika. Nije bilo nijednog rečnika. Spomenuo je pred devojkicom da je ranije poznavao neku prevoditeljku, pričao je o njenim junacima i belim dugmićima na tastaturi i devojkica mu je izbacila sve rečnike iz sobe. Njegova devojkica se lepo brinula o njihovom domu.

Gavrilo je stajao pred starim otpadom. Nije mogao ni da mrdne, nešto mu se slomilo ispod grudne kosti. Stara planina ga nije spasla. Ni mostovi. Okrenuo se i opazio jednog psa – toliko mršavog i onemoćalog, da je Gavrilu srce vrisnulo od radosti. Jednog psa s toliko olinjalom dlakom, da je Gavrilo odmah poleteo ka njemu. Jedan pas s koracima od kiše je hodao i gledao ga – u njegovom pogledu je bilo sto miliona rečnika, junaka i knjiga, koji su skakali od radosti što

ga vide. Bilo je toliko kiše u stopama tog psa, da je Gavrilo povikao: „Dažde! Dažde! Dođi!“

Pas mu se hrabro približio i pustio da Gavrilo prođe rukom kroz njegovo olinjalo krzno.

– Dažde, šta radiš, Dažde? – rekao je Gavrilo.

Ubrzo se pojavila žena, toliko bleđa, toliko prozračna, da Gavrilo nije mogao da dođe do daha. Ona je bila najlepše stvorenje koje je ikada video. Uplašio se. Znao je da treba da ode, ali nije mogao. Nije trebalo da joj se javlja. Ni u kom slučaju.

– Ana – Gavrilo je prošaputao.

ČUDOTVORAC

Slučajnost je znak koji ti pokazuje ispravan smer, devojko, ponavlja majka i ujutro, i uveče, a ona svoje reči ne baca u vetar.

Sve do jedne su čuvene u našoj kući. Istina je da tata pije, ali pravi najjaču rakiju u južnoj Bugarskoj. Bugari, Srbi, Grci, čak i Makedonci, čekaju i po pet godina kako bi pili vatru iz nje kada žene sinove. Moj stariji brat je prvi jahač u Radomirskom kraju, a to znači, sasvim sigurno, i u celoj Evropi jer je naš kraj već dva veka čuven po konjima koje gajimo, jakim kao stene, brzim kao svetlost, da ih i folksvagen teško sustiže. Pred mojim starijim bratom, jahačem, možeš samo da skineš kapu, sve drugo je pogrešno. Moj mlađi brat može da popije, a da ne padne sa stolice, toliko rakije koliko vode protekne Strumom za deset dana. Moja sestra tako peva, da može da podigne na noge i ždrebe sa oteklim gležnjevima. Muškarci joj donose tegle s medom, ružama posipaju put kojim ide.

Osim što veze goblene, mama leči decu i odrasle ljude koji se plaše ovoga i onoga. Saliva olovo i, dok se ono topi, ona mrmlja ispod nosa detetovog; ono brzinom munje zaboravlja šta je strah i prestaje da ječi. Vidala sam kako to radi više od hiljadu puta, ali ni da me bese, ne mogu da objasnim šta

se tad događa. Mama se proslavila uzduž i popreko porečja Strume, ali kad čuju očevo ime, muškarci ispijaju i po dve rakije iz poštovanja. Ja sam bila jedina osoba u kući bez trunke ičega upečatljivog, sasvim obična, tek da se razlikujem od prašine na putu.

Loša stvar.

A ipak, toliko sam se zaludela Grišom, da mi uši plamte i dok mu ime izgovaram.

Bacila sam oko na njega onda kad je tata sazvaio Veliki Oblog. Pošteno rečeno, moj otac skoro ništa ne organizuje, nego pušta komšije da piju munje, koje trešte u drenovoj rakiji – drugo mu ne treba. Istina je da Griša besplatno popravlja tatin motor, da jedan sused dvaput okopava naše krompirište, a rodaci su nam kuću okrečili bez dinara. Drenovača je pitka i debelo košta; ljudi koji leče konje znaju da u njoj ima i šuti-ranja potkovicama, i galopa i divljina oko Radomira. Istina je i to da niko ne može da plati mome ocu koliko treba da bi se napio kao čovek tom munjom iz drenovog čuda.

Veliki Oblog je takmičenje u kome pobeđuju najkrepkiji konj i najjača kola. Tu je Griša bio čarobnjak – on je svaku dvokolicu ili četvoropreg mogao da natera i da leti i da sija u isto vreme. Takmičari su skakali na kola i leteli nizbrdo preko Zmijskog defilea, prašina ispod točkova na putu je bila gusta i maglovita kao ponoć, kopita su tukla o kamenje i mlela ga poput brašna. Pobednik nije dobijao novčanu nagradu, jer ljubitelji drenovače nisu bili ni bogati, ni štedljivi. Ali je moj otac, stari lisac, smislio strahovitu nagradu za šampiona Velikog Obloga. Pobednik bi pokazao prstom na jednoga među stanovnicima gradića i odabrani je morao kod njega da radi čitav dan besplatno. Lako je pogoditi ko je bio najtraženiji majstor: Griša.

Jedino je Griša mogao da natera svaki zardali folksvagen da upali usred zime i u smetovima pri minus dvadeset pet stepeni. Ramena su mu bila široka kao put koji se penjao na brdo iznad naše kuće. Volela sam ga kad govori, sporo i moćno kao crkveno zvono.

Gradić je bio prelep, sav u zelenilu i topao pred kraj leta, čak ni reka nije sasvim presušila. Velike prikolice su doterivale stare fordove, poneki oronuli pežo ili sitroen. Znali su za Grišu. On je sređivao bube. Od četiri forda bi sklopio sjajan automobil i prodavao ga je po ceni šake pečenog suncokreta. Bio je pun para, ali mene nije privlačilo njegovo bogatstvo. Privlačile su me njegove oči, jedino one.

Konji su mi takođe bili zanimljivi. Nisu njiskali. U neradne dane su me vozili po Golom brdu i cvileli od radosti kada bih im donosila pune zobnice. Mogla sam da teram kola vezanih očiju i sve vreme sam maštala o tome kako pobeđujem na Velikom Oblogu. Tada bi Griša bio moj čitav jedan dan.

Dolazio bi kući kada ga je moja sestra pozivala u goste i pevao je. Nažalost, pet para nije davao kada bih i ja otvorila usta i zapevala.

On nije znao da sam čistila ulicu ispred kuće samo zbog njega. Proučila sam kuda prolazi i pored puta sam zasadila zdravac i grmlje jorgovana. Ma dosta! – neko bi rekao, neko ko zna naš gradić. Te staze su toliko strme da ni gušter po njima ne može da puzi. To je bila istina. Muke sam videla dok nisam zasadila jorgovan u kamenu i naterala ga da se primi. Tokom jula i avgusta sam se navukla kofa vode iz reke i zalivala u bolu hiroviti zdravac. Da ne pričam koliko me je namučio jorgovan. Osim toga, ostavljala sam ruže i flaše sa limunadom da ih Griša nađe. Nije me primećivao.

I eto, jednoga dana, a žega je bila toliko gusta da se i trava rastopila u nepokretnom vazduhu, videla sam Grišu kako prolazi drumom i donela odluku. Ruke su mu bile izmazane uljem, lice takođe, a oči mu se nisu ni videle. Srce mi se skupilo i postalo sićušno kao lešnik.

– Grišo – povikala sam i iskočila pred njega. – Ja sam Ana. Ćerka Lile, koja saliva olovo protiv straha. Sestra Petra koji dobro i mnogo pije. Njega ne možeš prevazići. Moj otac pravi drenovu rakiju. Čim popiješ samo jednu čašicu, odmah počneš da se klatiš i ljuljaš.

– Ja se nisam klatio! – pobesneo je.

– I te kako jesi! – odgovorila sam. – Ali nisam te presrela da bismo se svadali oko alkohola. Osetila sam da se nešto kvvari u našem razgovoru. Glas mu je bio siv kao olovo koje niko ne može da otopi i ne može da otera ničiji strah.

– Pa što si me zaustavila? – on je pitao.

Hiljadu puta sam uvežbavala šta da mu kažem, a sada, kada je taj važan trenutak konačno došao, usta su mi se osušila kao prašina na putu, koji se penjao ka vrhu planine, a jezik mi je otežao više od planine.

– Zbog toga što se ti meni... sviđaš – odgovorila sam i to je bila istina.

– Svim devojkama u Radomiru se sviđam – primetio je.

To je takođe bila istina, ali me je duboko pogodila.

Za njega sam brala ruže, po vrelini i u znoju sam se pen-trala po golim kosinama da bih mu ostavljala flaše limunade. U svom teškom jadu sam izustila:

– Da li hoćeš da se oženiš mnome?

On je pogledao uokolo. To me je toliko rastužilo da sam mogla ili da se oblijem suzama ili plamenovima, ali bi efekat bio isti: nikakav.

– Ha! Ha! – gromoglasno se zasmejao.

– Da li to „ha-ha“ znači „da“? – prekipelo mi je i bila sam spremna da ga izgrebem dok se kezi. Nisam pravila rakiju od drena, niti sam salivala stravu preplašenoj deci, ali ja sam Ana. Nikome ne dopuštam da se igra mnome.

– Pre bih se oženio crvom nego tobom.

Pažljivo sam ga pogledala. Da, bio je lep, da, popravljao je kola čitavom okrugu i devojke su ludele za njim. Ali ja sam Ana!

– Znači, tvoj odgovor je „ne“? – pretpostavila sam pokušavajući i srcem i zubima da sačuvam smirenost.

– Dobro si me razumela – odbrusio je. – Neću se tobom oženiti.

Bila sam spremna da odvratim kako više neće biti ruža razbacanih po stazama kojima šeta, niti će nalaziti besplatnu limunadu u podne, ali sam drugačiju odluku donela.

– Doviđenja, Grišo – rekla sam.

– Ha, ha! – ponovo se nasmejao.

– Nemoj jednom da kažeš da ti to nisam nudila – rekla sam glasno i jasno u trenu kada mi je okrenuo leđa i bodro zakoračao po putu. Doći će ponovo Veliki Oblog! Tata je napunio još jednu bačvu drenovače. Dobro je što niko nije ni upitao ko je nabrao drenjine, ko je stavio šećer i ko je čistio podrum dok rakija uzreva čitav vek! To sam bila ja. Stavila sam pero od jastreba u bačvu, jer rakije ima i na nebu, a prokljuje ti mozak poput munje. U piću je vrebalo hiljade vukova, toliko puta sam obilazila oko bačve. Devojčice su išle po kafu, a ja sam kao koza hodala po strminama da berem drenjine i zbog toga je svaka bila poput noža što se zabija u čelo posle prvog gutljaja.

Došao je dan Velikog Obloga. Moj otac je objavio da će veliki Griša raditi za pobjednika besplatno ceo dan.

– Hajde, Ana – mama je počela polako. – Idi da momcima sipaš rakiju. Čitav grad će učestvovati u takmičenju, tako da im, samo u početku, dok su još trezni, sipaj do vrha.

– Nikome neću da sipam rakiju, mama – odgovorila sam. – I ja ću da se borim na Velikom Oblogu.

– Šta! – mama je dreknula i zagušila se sopstvenim jezikom. – Ti si žensko. Ne možeš ti da teraš kola nizbrdo. Za takvu glupost niko još nije čuo.

– Ti salivaš stravu protiv straha i uroka. Deca iz Radomira su najhrabrija deca u južnoj, severnoj, istočnoj i zapadnoj Bugarskoj upravo zbog tebe – počela sam da joj objašnjavam. – Ali meni ne treba tvoje olovo. Želim da osvojim Veliki Oblog.

– Ne! – povikala su braća u jedan glas, najbolji jahač i konjušar i najžešća pijanica. – Ne damo ti ni konja, ni kola. Stidi se, Ana.

– Neću vas pitati hoćete li da mi date konja i kola, niti mi treba vaše odobrenje, rekla sam. – Otići ću i sama ću ih uzeti.

– Ne-e! – tata je prstom pokazao na moju sestru. – Ugledaj se na nju. Mirna je kao jagnješce i peva lepše od televizora. Što i ti ne pevaš kao ona?

– A što ti, tatice, ne zapevaš kao ona? – interesovalo je mene.

On je izjavio kako nije folk-zvezda, hvala Bogu, nego veliki majstor za rakiju, a zatim je odjednom zaklimao glavom.

Znala sam šta to znači. I ranije se dešavalo. Dvojica braće, mama, tata i glupo jagnješce, moja sestra, skočili bi i opkolili me sa svih strana. Braća su mi stavljala kaiš preko ramena. Mama, jaka kao trojica konjušara, spustila bi se i sela mi na noge.

Moja sveta sestrice bi mi gležnjave vezala kaišem od haljine. Moj brat, onaj talentovan za pevanje, stisnuo bi mi ruke i stegnuo ih parčetom konopca – istim onim kojim sam ja njega izvlačila iz krčme. O ne, on uopšte nije pijan, tako je makar tvrdio, dok sam ga kao šlep vukla za sobom. Samo je hteo da pokaže onim nesrećnim pajacima u krčmi ko je ko u ovom gradu.

Najveštiji jahač i konjanik, moj drugi brat, zavezao bi me za najtežu stolicu jednom uzdom i počinjao da ređa priče nepodnošljive za slušanje:

– Mi ovo radimo za tvoje dobro, Anči. Konkurenti sa drugim kolima će te izlomiti kao ljusku od jajeta. Ko će onda da bere drenjine za rakiju?

– Ti si moja ljubimica – tata bi priznao. – Svi u kući smo poznati ljudi. Uvažavaju nas. Jedino ti nisi ni za šta i mnogo mi te je žao.

– Evo, popij gutljaj drenovače – uključila bi se moja sestra, slavuj i jagnješce u porodici. – Hajde, gucni – nudila me je. – Zaspaeš pre nego što momci upregnu konje. Ja ću ti pevati i neće ti biti teško.

Želela sam da joj otkinem one slavujske uši, da ih ispečem i nateram je da ih pojede. Neko vreme mama je ćutala, ali je u jednom trenu iznenada skočila i otvorila prozor.

– Ridala si, zavijala kao vuk, kada si bila beba – izjavila je. – Ja sam ti pevala, a ti si još jače vrištala. Otac te je grlio i igrao kolo, samo da bi ućutala. I ja sam te grlila i cupkala u kolu. A ti ne staješ, kreštiš, kao da ti je stomak pun pijavica. Tako sam jednom slučajno otvorila prozor. Tek tada si se smirila i postala tiha kao gusenica. Evo, sada opet otvaram prozor. Neka ti bude bolje, Ana.

Posle toga se moja čuvena porodica, tata, mama i svi ostali, postrojila ispred kuće, spremna da ode na Veliki Oblog. Tata

je izgleda preterao sa pripremom, u onoj pometnji je iskapio dve čaše drenovače, pa je otvorio usta i zapevao. Jedna flaša je pala sa stola, moj brat, jahač, instinktivno je dlanovima zapušio uši i počeo da se previja kao da ga boli stomak: tim trikom je obično uspevao da natera tatu da učuti. Slavuj i jagnješce u telu rode, moja sestra, počela je da pevuši, nadala se da će tako obeshrabriti tatu. Moj brat, talentovan za piće, izvukao je flašu rakije i pokušao da je ukrade tati, ali je mama – skidam joj kapu i duboko joj se klanjam – zamahnula prutom koji je uzela iz peći i povikala:

– Vasile! Prestani da pevaš ili ću te sad ovde ubiti!

To je tatu momentalno otreznilo i vratilo mu zdrav razum. Odjednom je prestao da galami i prošaputao je: „Dobro, dušice“.

– Nisam ti ja nikakva dušica! – izjavila je. – Neću da pevaš kada sam blizu – a posle je izvadila svoj crni teftar.

U njega je zapisivala ko koliko popije iz naše riznice drenovače i određivala je ko će šta da radi da bi platio dug: ovaj će da okopa kukuruz, onaj će popraviti konjušnicu, a tatin najbolji prijatelj će nam prefarbati kuću, pa da na kraju vidi kolika je cena alkohola.

Svi su izašli i ostavili me vezanu kao starog vola, koga je mama nameravala da odvede u klanicu za nedelju dana. Ja ni u kom slučaju nisam smatrala da sam vo i zbog toga sam počela da grizem uzdu, kojom me je talentovani pijanica omotao. Kao i sve ostalo što je moj brat, ljubitelj alkohola, imao, uzda je bila napola trula i, mada mi je pljuvačka u ustima imala ukus otrova za bubašvabe, za pet minuta sam pregrizla kožu.

Nemamo druga kola, osim otvorenih, sa dva točka, u zadnjem dvorištu, a kojima je tata prevozio turiste po Sofiji i pokazivao im predivnu provincijsku prirodu. Samo, meni

ne moraš o tome koliko je predivna! Sve u svemu, postojala su dva divlja brda, koje su vetrovi i vreline izdubili i izbušili kao rešeta. Gusta kopriva, koja mi je dosegala do brade, prekrivala je svaki pedalj zemlje, trnje, glog, zova su se brzo razvijali i cvetali, da se para izvijala, a guštera je na putu bilo toliko, da je izgledalo da ne hodaš po tlu, već po gušterima i sve to ako ti fali neka daska u glavi, pa kreneš tamo u šetnju. Kosine su bile velike. Strme i mračne kao bačva sa negašenim krečom. Zmije i koze su se pentrale po stenovitim vrhovima, zakrčljalo grmlje drena se korenjem kačilo za šaćicu praznih mesta na tlu. Zemlja je toliko bila crvena da, ukoliko se posečeš, iz rane ne bi iscurila krv, već crveni pesak.

Na Velikom Oblogu je svaki takmičar morao da protera svoja kola kroz tesan prostor od kamena i zemlje na vrhu Crvene planine do najniže tačke Alenog dola. Postojao je jedan jedini, uzak i krivudav putić sa tako dubokim kolotrazima, da čovek može da zapliva u njima, samo da počne kiša. Potrčala sam ka kolima i tek tada primetila da mi nisu ostavili nijednog konja.

Najbolji odgajivač konja, moj mlađi brat, zgrabio je, naravno, Bozdugana, našeg prelepog ždrepcu, koji nije jeo ništa sem ječma, bio je tako nadmen konjski primerak. Moj drugi brat, talenat za pijenje, odveo je našeg drugog konja, pre bi se reklo hromu kljusinu, ali mladić je već ispio neku čašicu i ne bi ga iznenadilo ni to da konj, kojim slučajem, počne da se kreće unatraške. Nežni slavuj, moja sestra, kao i uvek posebna, zajahala je najmlađe ždrebe. Majka je htela da ga razmeni za jedan jak motocikl pošto se Veliki Oblog završi. Njeno olovo je postalo toliko popularno, da je posle mučnog računanja i preračunavanja, iako je ždrebe volela kao

dete, odlučila da se sa njim oprost i ide kod svojih pacijenata na motoru, a ne na tvrdom konjskom sedlu.

Marko, naše lepo magare, čuveno po nepokolebljivom inatu, bilo je jedina živa duša koja mi je stajala pred očima. Ono je slatko paslo magareći trn u zadnjem dvorištu. Da nisam našla Marka, upregla bih jarca Velču, na leđima bih odnela kola do startne linije samo da bih učestvovala na Velikom Oblogu.

Ja, Marko i dvokolica bili smo poslednji koji su se prijavili na punktu za takmičare, na velikoj, suvoj poljani, prekrivenoj suvom, žutom travom i crvenim peskom ispod konjskih kopita.

– Gledaj ko je ovde! – momci su počeli da zvižde, alkoholni genije, moj mlađi brat me je uštinuo za uho i vrlo uporno počeo da ga vuče. Zatim je pljunuo na kola i nevinog magarca šutnuo u stomak.

– Idi kući! – prosiktao je pijanim ustima. – Postaćemo predmet podsmeha celom perničkom okrugu zbog tebe!

Stisla sam zube da se ne bih zgrčila od bola.

– Idi ti kući! – još zlobnije sam prosiktala ja. – O mojoj pobedi će se pričati ne samo u Perniku, već od Sofije do Grčke. A ti ćeš mi kupiti motor da se i o tebi čuje nešto.

– Da nisi pre naglila? – čula sam mamin kratki komentar i strašno mi je prekipelo.

Svi su počeli da se kikoću uglas.

– Svi smo mi ovde demokrate – izjavio je Griša, majstor i lekar za automobile. – Neka i ona učestvuje.

– Učestvovaću, ali ne zbog toga što ti to kažeš, već zbog toga što ja to hoću – zarežala sam. – Ti misli o tome šta ćeš kada pobedim.

– Možda ćeš ga naterati da se oženi tobom? – dobacio je neki tip sa konjem velikim kao šleper. – Jesi li dovoljno lepa za ovo?

– Jesam – odbrusila sam. – I činiću ono što hoću.

Put sa dubokim kolotrazima preko kojih su takmičari morali da se spuste, krivudao je strašan i strm preko kosine. Čitavo mesto je bilo presečeno sa tri divlja planinska potoka, sasvim suva, zjapili su u nebo kao usta puna trulih zuba. Nad potocima je bilo pet mostića, razrušenih konstrukcija od greda i dasaka, a posle su kola morala preći preko reke Maniš u podnožju Crvene planine. Sada u Manišu nije bilo vode, samo gustog mulja obraslog mahovinom, u kome su se nakotile vodene zmije, punoglavci i preuhranjene žabe, pa se iz bare čuo kreket i danju i noću bez zaustavljanja. Stara crkva Sveti Jovan Rilski Čudotvorac uzdizala se na drugoj obali usred velike poljane, na kojoj smo se svakog Uskrsa i Božića okupljali da malo pojedemo, popijemo i slavimo koliko se može.

Putić niz padinu je bio strašan, iz njega je štrčalo kamenje o koje su se izlomili mnogi točkovi zaprega, a bat kopita je zaglušivao i mlado i staro. Nedeljama posle Velikog Obloga mama nije uspevala da čuje šta tata gunđa u bradu, zbog čega su u kući nastupali mir i ljubav. Otac bi obično prodao dva bureta drenovače, a to je značilo da su njegovi prijatelji morali okopavati pasulj, čistiti konjušnicu i pleviti mamine jagode. Uopšte, momci su bili vredni kao vrhovi Crvene planine. I kao vrhovi, gospoda nisu mrdala sa mesta, a plevile su, kopale, plele pulovere za talentovanu pijanicu, slavujče i mene, njihove žene.

Kola su bila poređana u dugačkom redu, sedam na broju: moja nadarena braća, vodič konja i pijandura, plus još pet meraklija. Ja sam se nalazila na repu reda, na tesnom i zabačenom mestu gde je bilo više kamenja i guštera, nego vazduha za udisanje.

– Sklanjaj mi se s puta! – naoštrio se neki momak pored mene i šutnuo mi magare.

Ja sam jednom šutnula njegovog konja i platila ceh; baš tada je moj otac dao signal. Zviznuo je u prste, zamahao kapom i svih sedam kola je poletelo nizbrdo, zagrmela su, podigla oblake crvene prašine i vihor od peska. Ja, dvokolica i Marko, moje magare, ostali smo na startnoj poziciji i sačekali da se bura smiri. Gledaoci, slavujče, žene – sve do jedne vredne domaćice, koje su zalagale šerpe i tiganje, čak i čajnike svojih supruga – devojčice – takođe su zalagale karmine i lakove za nokte, kladeci se na svoje momke, čak su i deca počela da vrište:

– Hej, uspavana! Šta čekaš? Jovan Rilski neće doći da te ritne, iako zaslužuješ.

Imala sam plan i drzak, i lukav. Ni u kakvom slučaju se neću spuštati niz crni put. Preseći ću pravo kroz suve kupine, šipak, trnje, granje i grmlje, milion puta sam ih obilazila dok sam brala drenjine za tatino opojno piće. Šutnula sam Marka, morala sam ga naterati da se zatrči kroz suhu travu, bodlje i oštro granje. Životinja je otkazala poslušnost, nije ništa ni osetio. Onda sam ga šutnula još jače. I tada je poleteo.

Dvokolica je udarila o dvadesetak oštih kamenova. Šipak i glog su se preplitali i isprečavali pred nju, ali je padina bila strma kao konopac kada ga razapnete sa krova do podruma zgrade. Moje magare nikako nije moglo da se zaustavi. Moje prevozno sredstvo je jurilo pravo kroz suhu koprivu, Marko je poleteo, zarevao, a ja sam počela da poskakujem, ljuljuškala sam se, bacakala, stezala uzde i videla jedino rep i kopita životinje. Ne znam šta ga je udarilo, možda neka grana drena, nešto me je ugrizlo, nešto drugo pljesnulo i zalepilo mi se preko lica. Marko je zastenjao, zarevao, podvrisnuo, zacvileo i zapištao. Nije mogao da stane.

Proleteli smo kroz prvi isušeni potok i neki leteći kamen me je tresnuo po glavi. Posle toga smo, pišteći i vrišteći, poput groma preleteli i preko drugog potoka, ili možda nismo? Stotine mušica mi je napunilo oči, a kupinovo granje me je seklo po glavi. Marko nije mogao da se zaustavi. Odjednom, svuda oko mene je počeo da navire mulj, blato mi je zamazalo oči, a uši se napunile žabokrečinom. Više nisam videla Markov rep. Karuce poda mnom su se tresle, poskakivale, grmele, klatile se i igrale. Nešto vlažno, ljigavo mi je upalo u bluzu. Više me nije bilo briga.

– Jovane Rilski! Čudotvorče! Pomozi mi! – vrištala sam iz mulja, žabokrečine i blata.

I magariac Marko je pozivao u pomoć – Znači, živ je! – u glavi mi se javila vesela misao i to je bilo poslednje čega se sećam. Kao u gustoj magli videla sam kako se jedan točak otkinuo i pao. Posle su dvokolice udarile u nešto čvrsto, neku stenu, kamen ili volujsku kost. I drugi točak se otkao. Neka mokra, blatnjava životinja me udarila preko nosa. Marko je počeo isprekidano da njišti, posle je zarevao divlje, počeo da zavija i zaklonio mi sunce, poleteo je napred onako u ularima. Pala sam, leđa su mi potonula u zemlju, ležala sam kao proštac, kao oprana krpa. Mrtva sam, pomislila sam, ali nisam bila. Krajikom jednog oka sam primetila ogroman krst i visoki zid: ležala sam ispred crkve Svetog Jovana Rilskog Čudotvorca. Kola, bez oba točka, visila su nakrivljena, a zverka Marko, sav umazan retkim blatom, lizao je moje lice vlažnim, hladnim jezikom.

Svaka košćica u meni se kidala od bola. Iz nosa mi je tekla krv: ne, usta su mi bila puna crvenog mulja. Levi rukav mi je visio pocepan od ramena do zgloba, a drugog uopšte nije ni bilo. Nešto ljigavo se izmigoljilo iz džepa pantalona i počelo

da se izvija levo-desno brzo tonući u prašinu – nekakva preplašena vodena zmija. Nešto drugo, debeljuškasto, puzilo je ispod bluze, klizilo je i grizlo me za stomak. Grančice drena, šipka i magarećeg trna su mi se uplele u kosu.

Pogledala sam uokolo. Ispred crkve Jovan Rilski nije bilo nijednih kola. Svetac se tu umešao i evo, kožu nam je odrao, i moju i Markovu, ali ne znam zbog čega je odlučio da mu je ispod časti da sačuva i dvokolice? Dok sam ležala mirno i tiho, jedna daska sa njih se otkinula i udarila o zemlju. Tek tada sam primetila da su sva druga kola nepomično stajala na toj vrućini. Takmičari, njihove drugarice, žene, majke, komšije i deca, svi su gledali u mene, bez reči i prazni kao i njihovi džepovi, kada plate za tatinu tešku drenovu rakiju. Pokušala sam da ustanem, zaljuljala sam se i zabila nos u prašinu.

– Živa je! – vrisnula je mama i potrčala ka Svetom Jovanu Rilskom Čudotvorcu, koji je skromno gledao u mulj sa svoje lepe ikone iznad crkvenih vrata. Videla sam Grišu, čoveka sa najveštijim prstima i najprljavijim smehom u južnoj Bugarskoj, a on se zatrčao ka meni kao furija. Odmah sam pomislila na mulj u svojoj kosi, na ono ljigavo što mi se grčilo ispod bluze. U glavi mi je strugalo nešto kao dvokolica, a ona je bila razbijena. U tom trenutku sam pomislila da još uvek nisam stigla na cilj.

Nekako sam se uspravila, ali je zemlja ispod mene poskočila, odbacila me i glava mi je opet zveknula na zemlju. Ponovo sam počela da ustajem, polako, kao crv, i oslonila se na noge. Zgrabila sam slomljenu dasku od dvokolice i krenula napred ka crkvi. Htela sam da pobedim u ovom Velikom Oblogu, časno i pošteno.

Čitavu večnost sam se vukla kroz suhu travu i srušila se na ravnicu. Stigla sam do cilja. Tek tada sam ispljunula poslednje

ostatke mulja i prašinu što mi se zalepila za jezik. Legla sam i željno počela da dišem.

Upravo sam pokušavala da sednem kad mi je tata pružio ruku, želeo je da mi pomogne. Napravila sam se da ga ne vidim. Postojalo je nešto mnogo važnije, što je preokupiralo svu moju pažnju. Iza tate je bio Griša koji mi je pritrčavao. Sagnuo se i zagledao se u mene. Oči su mu se izbečile, sve užasnutije. Prvo su se zaustavile na mojim nogama, iskaljanim do kukova, zatim su se zagledale u moje prljave ruke, a na licu su se potpuno izgubile jer se na njemu ništa nije videlo, bilo je prekriveno retkim blatom.

– Sad si pao u moje ruke – prošaputala sam. Osvojila sam te i bićeš moj čitavog dana.

– Pop Mano će vas odbiti – rekla je moja majka još uvek zadihana. Trčala je od vrha Crvene planine čak do crkve i odjednom mi je bilo veoma drago što se znoji i ne može da dođe do daha. – Neće hteti da vas venča. Svaki brak, ipak, treba da potraje duže od jednog dana.

Gledali su me svi iskusni konjušari, njihove devojke i moja braća, talentovani alkoholičar i veliki jahač. Oči su im sijale.

– Bila si strašna! – povikao je veliki jahač. – Niko nije smeo dvokolicom da se spusti niz Zmijsku padinu!

– Bukvalno si preletela strmine! Marko je leteo kao anđeo! – povikao je moj brat koji voli čašicu. – Bravo! Volim te, sestrice!

– Od sada ću svu plašljivu decu da dovodim kod tebe – rekla je mama. – Teraću ih da dodirnu porub tvoje suknje i više se ničega neće plašiti, dokle su živi.

Naš slavuj je otvorio usta i zapevao. Nešto čudesno se iskoprcalo iz usta te devojke. Kakva sestra, kakva sestra! Bila je to pesma o Jovanu Rilskom, našem čudotvorcu, svi smo

verovali da se on rodio baš ovde kod nas, u Radomiru. Zatim su takođe zapevali i muškarci, koji su gledali skupe, preskupe konje, njihove devojke, majke, rođaci, susedi, što su se okupili da se klade na svoje takmičare. Ređali su reči pesme i, onako visoki, stajali uspravno. Lepi ljudi.

Pevali su o meni.

Pili su mnogo, svi do jednog, pa je zbog toga porodični stručnjak za flaše, moj mali brat, imao toliko mnogo prijatelja. Verovatno su munje iz rakije njihove glasove činile gvozdanim, a možda je i reka pomagala, ili hladan vazduh koji su udisali. Pesa je bila strašna. Majka je salivala olovo i o tome se proćuo glas, tata je pekao drenovaču, svi u kući su postali poznati i veliki. Ali ja sam bila prva, jedina u Radomiru – o meni su pevali najbolji odgajivači konja i to ne bilo šta, već onu pesmu o Jovanu Rilskom, našem čoveku, na nebu. Oni su pevali i ja sam pokušala da ustanem. Na kraju sam uspela i odmah zapevala. Kako je strašna Crvena planina! Volela sam i nju i dvokolice. Sagla sam se da poljubim u čelo Marka, mog vernog druga. Ono nešto mi je izletelo iz bluze i zakotrljalo se preko crvene, spečene zemlje. Bila je to jedna dosta krupna žaba.

– Šta ćeš sad sa mnom? – pitao je najlepši Grišin glas.

Zamislila sam se. Pošteno rečeno, uopšte nisam morala da mislim. Znala sam.

– Otac ima jednu ogromnu bačvu u kojoj drži drenovu rakiju – rekla sam. – Hoću da udeš u nju i stojiš uspravno unutra čitav dan.

– Zašto? – prošaputao je.

– Čitavog dana! – ponovila sam. Ja ću te posmatrati.

Muškarci, odgajivači skupih konja zagrmeli su od smeha, devojke su počele da se kikoću, a moj otac je zarežao:

– Da nisi poludela, Ana? Pa on može da mi popravi ford besplatno!

– Ako bude ostalo vremena, može da pogleda i moj motor – skupio je usta moj brat, genije za čašicu. – Čak bi mogao i...

– Ne! – prekinula sam ga. – Grišu sam ja osvojila. Danas je on moj.

Kad su se svi učitali, Griša, ekspert za mehaniku i šklupocije, pogledao me je u oči i rekao:

– Aa... ako mi još jednom postaviš ono pitanje... znaš, ono što si me pitala pre Velikog Obloga... sad bih ti dao... potvrdni odgovor. Samo treba da pitaš. Reći ću „da“.

I ja sam njega pogledala u oči i rekla:

– Ne.

– Hej, devojčice, imaš ga u rukama – oglasio se moj drugi brat, jahač.

– Ja ne postavljam isto pitanje dvaput – rekla sam.

– Tvoj inat je veći od Markovog – grdila me je sestra-slavuj. – I gluplja si od magarca, pravo da ti kažem.

Ljudi su učitali, a najlepší Grišin glas je rekao:

– Ana, hoćeš li da se udaš za mene?

Nisam mogla da poverujem u ono što sam upravo čula.

– Ana, mila – nastavio je najlepší glas.

Krišom sam pogledala u tatu, a on se češkao po čelu i ni reč nije mogao da izgovori. Mama je, iako je bila hrabra žena i salivala je olovo protiv straha i deci i odraslima, sa nevericom zurila u mene.

– Ana? – šapnuo je Griša.

– Moram da razmislim – uzvratila sam.

Ma, dosta više! Znala sam šta ću da odgovorim. Pet hiljada puta sam maštala o ovome. Bez prikolice i oba točka, Marko

je predstavljao tužan prizor, sav prekriven blatom, dok su mu se dve pijavice kao epolette sijale na leđima.

– Da, Grišo, biću tvoja žena – odgovorila sam. – Ali ćeš ti, uprkos svemu ući u onu bačvu i biti u njoj jedan sat. Zar ne?